

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра нової та новітньої історії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор

д.х.н., проф. Холін Ю.В.

“ _____ ” _____ 2016 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

**«Сучасна історія країн Азії, Африки та Латинської
Америци (І період)»**

для студентів IV курсу історичного факультету

спеціальність (напрямок) – 6.020302 історія
спеціалізації – нова та новітня історія, археологія, архівознавство,
історіографія та джерелознавство, історія стародавнього світу та середніх віків,
історія України, історія Східної Європи
факультет – історичний

2016 / 2017 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою історичного факультету

“ 20 ” вересня 2016 року, протокол № 9

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Чувпило О. О., доктор історичних наук, професор

Програму схвалено на засіданні кафедри нової та новітньої історії

Протокол від “ 31 ” серпня 2016 року № 1

Завідувач кафедри д.і.н., проф. Станчев М. Г.

(підпис) Станчев М. Г.
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією історичного факультету

Протокол від “ 9 ” вересня 2016 року № 1

Голова методичної комісії історичного факультету

(підпис) Тумаков О. І.
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «*Сучасна історія країн Азії, Африки та Латинської Америки (I період)*» складена відповідно освітньо-професійної програми підготовки **бакалаврів** галузі **0203** Гуманітарні науки, спеціальності **6.020302** Історія напрям підготовки **ІСТОРІЯ** спеціальність **6.020302** **ІСТОРІЯ** спеціалізації *нова та новітня історія, археологія, архівознавство, історіографія та джерелознавство, історія стародавнього світу та середніх віків, історія України, історія Східної Європи* напрям підготовки **ІСТОРІЯ** спеціальність **6.020302** **ІСТОРІЯ** спеціалізації *нова та новітня історія, археологія, архівознавство, історіографія та джерелознавство, історія стародавнього світу та середніх віків, історія України, історія Східної Європи*

Предметом вивчення навчальної дисципліни є основні етапи та особливості історичного розвитку країн Азії і Африки наприкінці XVI – на початку XX ст., наслідки широких контактів між Сходом та Заходом протягом періоду, що вивчається.

Програма навчальної дисципліни складається з 2 розділів.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. *Мета курсу* – аналіз історичного досвіду країн Азії та Африки, а також сучасних історіографічних підходів до оцінки подій, явищ і процесів, що відбувалися у азійському регіоні та країнах Африки після Другої світової війни. Велика увага надається формуванню національних моделей розвитку східноазійських держав, країн Африки та їх досвіду модернізації.

Курс актуальний і необхідний для більш повного і всебічного розуміння багатьох особливостей розвитку країн розглядаємого регіону, їх сучасного становища, а також тих політичних процесів, що в них відбуваються сьогодні. Вивчення курсу дасть можливість студентам зрозуміти суть колосальних змін, що відбулися у країнах Азії та Африки протягом другої половини XX століття, побачити глобальні проблеми, від вирішення яких залежить майбутнє людської цивілізації.

1.2. *Основними завданнями* вивчення курсу «Новітня історія країн Азії, Африки та Латинської Америки» обумовлені методичним процесом «сприйняття – усвідомлення – застосування» знань: - навчити студентів вивчати історію незалежних суспільств Сходу та бачити історичні явища і процеси в їх взаємозв'язку і взаємозалежності; - з'ясувати методологічні та теоретичні основи викладання новітньої історії Сходу; - визначити провідні методи та завдання, теоретичні основи праці з джерелами з історії новітніх східних суспільств; - висвітлити основні концептуальні напрямки розвитку наукової думки щодо проблем позначених регіонів, орієнтуватися в оцінках тих чи інших історичних концепцій; - усвідомлювати програмний фактичний матеріал в його послідовності; - набути навички використання знань з новітньої історії країн Азії, Африки та Латинської Америки в навчальному процесі та їх втілення в подальшу викладацьку діяльність.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні таких результатів навчання:

знати теоретичні основи сучасних підходів до новітньої історії країн Азії, Африки та Латинської Америки, головні етапи політичної та культурної історії народів регіону, основну термінологію курсу та програмний фактичний матеріал в його послідовності; вміти використовувати знання, отримані під час вивчення курсу, для аналізу сучасного стану країн регіону, їх політичного та економічного розвитку і перспектив їх подальшого впливу на тенденції світової політики. Самостійно поповнювати свої знання новими надбаннями історичної думки стосовно до проблематики.

2. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 0203 Гуманітарні науки	денна форма навчання НОРМАТИВНА	заочна форма навчання НОРМАТИВНА
Розділів - 2	Спеціальність 6.020302 ІСТОРІЯ	Рік підготовки	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – курсові, дипломні роботи бакалаврів		4-й	5-й
Загальна кількість годин: 168 (64 лекцій + 104 самостійної роботи)		Семестр	
		7-й	9-й
		Лекції	
		64 год.	18 год.
		Практичні, семінарські	
		НЕМАЄ год.	НЕМАЄ год.
		Самостійна робота	
		104 год.	90 год.
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 год. самостійної роботи студентів - 6,5 год.	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	ІНДЗ: курсові - год., дипломні бакалаврів- немає	
		Вид контролю: поточний – контрольні роботи, підсумковий - залік	

3. Виклад змісту навчальної дисципліни

РОЗДІЛ I.

Країни Азії та Африки на початок новітньої історії

1. Основні проблеми курсу "Новітня історія країн Азії та Африки"

Місце країн Азії та Африки у всесвітній історії. Зміст курсу. Хронологія. Проблеми методології. Цивілізаційний підхід до вивчення історії країн Сходу як найбільш конструктивна методологія. Українське сходознавство. Основна література з новітньої історії країн Азії та Африки.

2. Версальсько-Вашингтонська система і перерозподіл колоній.

Використання метрополіями в своїх інтересах матеріальних і людських ресурсів колоніальних та залежних країн в роки Першої світової війни. Зростання незадоволення і протесту проти труднощів війни.

Рішення Версальської і Вашингтонської конференції. Перерозподіл світу основними державами-переможницями. Ігнорування національних інтересів афро-азіатських країн.

3. Характер і завдання національно-визвольного руху в міжвоєнний період.

Посилення економічних позицій національної буржуазії в країнах Азії та Африки, претензії на політичну владу. Характер, завдання, методи, рушійні сили і перспективи національно-визвольного руху. Ідеологія національно-визвольної боротьби : сун'ятсенізм, гандизм, кемалізм, мархаенізм, панафриканізм та ін.

Політичні партії та рухи, їх програми і лідери. Об'єднання різних класів і соціальних груп на патріотичній основі за здобуття національної незалежності. Провідна роль національної буржуазії. Повстання, національні війни, визвольні рухи 1919-1923 рр.

4. Специфіка форм і методів колоніального панування в 20-30-х рр. XX ст.

Зміна форм і методів колоніального панування, маневри правлячих кіл метрополій. Поєднання насильницьких дій із спробами співробітництва з окремими політичними силами в колоніях і напівколоніях. Видимість реформ. Успіхи й невдачі національно-визвольного руху в міжвоєнний період.

Японія у 1918-1945 рр.

1. Японія на початок новітньої історії

Зміцнення міжнародних позицій Японії в роки Першої світової війни. Вихід на зовнішні ринки. Політика буржуазно-поміщицьких партій, вплив на неї великих монополій і генералітету. "Рисові бунти" 918 р. Боротьба демократичних сил за зміну виборчої системи. Закон про загальне виборче право для чоловіків і Закон "про небезпечні цумки". Японська інтервенція на Радянському Далекому Сході та її провал. Здобутки і Японії на Паризькій і Вашингтонській конференції

2. Внутрішня політика е другій половині 20-30-хрр. XX ст.

Військові путчі

Економічна криза 1926-1927 . Прихід до влади кабінету Танака. Наступ на демократичні сили. Меморандум Танака - програма завоювання японською воєнщиною світового панування. Фашистський рух у Японії. Військово-фашистські путчі 30-х рр. Встановлення мілітаристського режиму.

3. Зовнішня політика Японії.

Зростання агресивності японського мілітаризму. Загарбання Маньчжурії і створення Маньчжоу-го. Підготовка до нападу на СРСР, Монголію і Китай. Військово-політичний союз з фашистською Німеччиною. Японська експансія в Південно-Східній Азії. Напад на ЕСитай. Радянсько-японський пакт про нейтралітет.

Китай у 1918-1945 рр.

1. Економічне і політичне становище Китаю після Періої світової війни

Основні риси суспільно-економічного ладу Китаю. Права і привілеї великих держав. Зміни в соціальній структурі китайського успільства, зростання ролі національної буржуазії. Політичний лад. Внутрішня нестабільність, мілітаристські кліки.

2. "Рух 4 травня" 1919р.

Рішення Паризької мирної конференції про передачу китайської провінції Шаньдун Японії. Боротьба національно-патріотичних сил за захист національних інтересів Китаю, її форми і методи. Наслідки 'Руху 4 травня' 1919 р.

3. Створення КПК.

Розповсюдження комуністичних ідей у Китаї. I і II з'їзди КПК. Вироблення програми-максимум і програми-мінімум. Ідея єдиного антиімперіалістичного фронту.

4. Створення єдиного антиімперіалістичного фронту між

Гоміньданом і КПК.

Реорганізація Гоміньдану. "Три нових принципи" Сунь Ятсена -програма національного відродження Китаю. Союз між Гоміньданом і <СПК. Завдання єдиного фронту. Співробітництво з СРСР.

5. Національна революція 1925-1927 рр.

Причини, характер, рушійні сили, завдання революції. Події 30 травня 1925 р. в Шанхаї - початок революції. Шанхайський і гонконгський страйк. Північний похід Національно-революційної армії. Чан Кайші. Втручання великих держав. Контрреволюційний переворот у Шанхаї. Революційна боротьба в провінціях Центрального Китаю (уханський період). Підсумки революції 1925-1927рр.

6. Утвердження гоміньданівського режиму.

Характер і політичний курс влади Гоміньдану на чолі з Чан Кайші. Іартійні і регіональні угруповання, "нові мілітаристи". Економічна політика Гоміньдану, ринкові реформи. Зовнішня політика. Окупація Північно-Східного Китаю японськими мілітаристами.

Перша громадянська війна в Китаї (1927-1937).

Незадоволення народних низів наслідками революції 1925-1927рр. Комуністичний рух під лозунгом Рад. Виникнення перших частин Червоної армії і радянських районів. Китайська Радянська Республіка. Аграрна політика КПК, економічні і культурні заходи. Відбиття походів Гоміньдану в 1930-1933 рр. Великий похід Китайської Червоної Армії. Створення Особливого району Китаю. Припинення громадянської війни і створення єдиного антияпонського фронту.

Країни Індокитаю

Індія в у 1918-1945 рр.

1. Індія - британська колонія

Використання метрополією матеріальних і людських ресурсів Індії в роки Першої світової війни. Стан економіки. Загострення між національною

буржуазією і метрополією. Політичні партії - ІНК, Мусульманська ліга, Хінду махасабха. Акт Монтегю-Челмсфорда і закон Роулетта. Амрітсарський розстріл 1919 р.

2. *М.К.Ганді. Гандизм.*

Вчення М.К.Ганді. Ідеологія ненасильницького опору колонізаторам. Політична діяльність М.К.Ганді.

3. *Перша і друга компанії громадянської непокори*

Причини і хід першої компанії громадянської непокори. Методи боротьби. Розстановка сил в ІНК і його діяльність. Свараджисти. Ц.Неру - лідер радикальної частини конгресу. Наслідки першої компанії.

Причини другої компанії громадянської непокори. Конституція Неру-старшого. Англійські репресії. Пакт Ганді-Ірвін.

4. *Індія в кінці 30-х років*

Англійська реформа управління Індією, конституція 1935 р. Управління Конгресом провінційних міністерств і їх політика. Цілісність Мусульманської ліги, вимоги про створення держави Пакистан.

Афганістан у 1918-1945 рр.

1. *Афганістан на початку новітньої історії*

Економічне і політичне становище Афганістану. Рух молододаф-анців. Прихід до влади еміра Амасінулли. Третя англо-афганська війна, здобуття Афганістаном політичної незалежності. 2. *Молододафганський режим (1919-1929)*

Політика реформ. Конституція 1923 р. Економічні перетворення, зормування і розширення ринкових відносин. Обмеження світської діяльності мусульманського духовництва. Освітні заходи.

Зовнішня політика. Радянсько-афганська угода 1921 р. Зарубіжна поїздка еміра Аманулли 1927-1928 рр. Розширення міжнародних зв'язків.

Причини падіння молодоафганського режиму, наслідки його діяльності.

3. *Афганістану 30-х років.*

Збройна боротьба за владу в кінці 20- на поч. 30-х років ХХ. Конституція 1931 р. Відставання Афганістану в економічній і соціальній сфері.

Ірак у 1918-1945 рр.

1. Економічне і політичне становище Ірану на початок новітніх часів. Напівколоніальний, напівфеодальний характер економіки, її залежність від великих держав. Політична залежність від Росії і Англії. Неспроможність династії Каджарів захищати національні інтереси. Англо-іранська угода 1919 р. Англійська інтервенція.

2. Піднесення демократичного і національно-визвольного руху в 1920-1922 рр.

Причини, завдання, рушійні сили. Основні центри національно-визвольного руху-Іранський Азербайджан, Гилян, Хорасан. Поразка революційних виступів. Ліквідація англо-іранської угоди 1919 р.

3. Боротьба за владу і державний переворот 1925 р. Внутрішня і зовнішня політика Реза-шаха Пехлеві

Політична нестабільність. Прагнення нових соціальних сил брати участь в управлінні державою. Радянсько-іранський договір 1921 р. Державний переворот 1925 р. Скиннення Каджарів. Прихід до влади Реза-шаха Пехлеві. Економічні, управлінські, судові реформи. Розширення ринкових відносин. Реформи в сфері освіти, культури, побуту. Зовнішня політика Реза-шаха.

Туреччина у 1918-1945 рр.

1. Крах Османської імперії та його наслідки.

Військова поразка Османської імперії. Мудроське перемир'я. Окупація частини турецької території військами Антанти. Плани розчленування Туреччини.

2. Національно-визвольна боротьба турецького народу проти держав Антанти. Створення Турецької Республіки.

Створення організацій турецьких націоналістів - " Товариств захисту прав". Окупація великими державами Стамбула. Створення в Анатолії уряду на чолі з Мустафою Кемалем. Боротьба турецького народу з іноземною інтервенцією. Радянсько-турецький договір 1921р. Перемога турецького народу. Проголошення республіки. Лозаннська угода. Підсумки національно-визвольного руху.

2. Внутрішня і зовнішня політика Мустафи Кемалю.

Буржуазні реформи . Конституція 1924 р. Зміни в державному ладі. Ліквідація халіфату світський характер держави. Судові реформи. Політика етатизму в економіці. Авторитарні методи перетворень. Зовнішня політика. Питання про протоки і конференція в Монте.

Країни Латинської Америки у міжвоєнний період

Вплив Першої світової війни на економічний і політичний розвиток країн Латинської Америки, посилення позицій США, англо-американське суперництво за панування в Латинській Америці.

Ліворадикальні й праворадикальні рухи.

Особливості тактики Народного фронту в латиноамериканських країнах.

Визвольний рух на Кубі, революція 1933-1935 рр. і її характер, уряд Грау Сан-Мартіна, конституція 1940 р. та її значення.

Політична боротьба в Мексиці у 20-30-ті рр. XX ст., внутрішня й зовнішня політика урядів Карранси , Обрегона, Кальєса та Карденаса. Спроби реформування мексиканського суспільства. Рух за Народний фронт.

Ідейно-політична боротьба в Аргентині у 20-30-ті рр. XX ст., ліворадикальні й праворадикальні рухи, диктатура Урібуру, внутрішня й зовнішня політика уряду Хусто, рух за Народний фронт.

Соціально-економічний розвиток Бразилії у 20-30-ті рр. XX ст., внутрішньополітична боротьба, повстання в Сан-Паулу й похід "колонії Престеса", революція 1930 р., її характер, внутрішня й зовнішня політика уряду Варгаса, "нова держава Варгаса" та її характер.

Економічний та політичний розвиток Чилі в 20-30-ті рр. XX ст., внутрішня й зовнішня політика урядів Алессандри, диктатура Ібаньєса та її характер,

утворення Народного фронту та його діяльність. Внутрішня й зовнішня політика уряду Агірре Серди.

Країни Латинської Америки в роки Другої світової війни.

Методичне забезпечення
Перший період (1918-1945 рр.)

Вивчаючи історію країн Азії, Африки та Латинської Америки після Першої світової війни, необхідно звернути увагу на те, що цей період, будучи логічним продовженням попереднього, все-таки має свої характерні риси. Виділимо найбільш істотні з них: а) у більшості країн спостерігається посилення економічного розвитку й ріст промисловості; б) національно-визвольний рух стає масовим, створюючи необхідні передумови для розпаду колоніальної системи й виникнення молодих незалежних держав; в) практично у всіх країнах різко посилюється ідейно-політична боротьба з питань їхнього подальшого розвитку, у результаті чого відбувається небачена до цього поляризація суспільства й політичних сил; г) у перші післявоєнні роки великою популярністю й впливом користуються течії, що представляють різні напрямки лівого соціально-політичного радикалізму, які орієнтуються переважно на соціалістичні моделі розвитку (від фабіанства до комунізму); із другої половини 20-х і в 30-ті роки провідні позиції в політичному житті деяких країн афро-азійського та особливо латиноамериканського регіону займає правий соціально-політичний радикалізм, що спирається на підтримку родинних течій та режимів Західної Європи; д) політика провідних держав Заходу відносно країн Азії, Африки та Латинської Америки була вкрай суперечливою й тому її не можна оцінювати однозначно негативно або позитивно; оцінки повинні даватися в кожному конкретному випадку з обліком усього комплексу факторів їх визначальних. Виходячи з вищесказаного, при аналізі соціально-економічного й політичного розвитку кожної окремо взятої країни варто уникати оцінок з погляду європейської системи цінностей, узагальнюючи явища, схожі лише на перший погляд, відмовитися від категоричних суджень і висновків, політичних або в вузькопартійних пристрастей, некоректних аналогій. Всі визначення й висновки повинні виходити з аналізу характерних особливостей і специфічних рис розвитку кожної окремої країни й у кожному конкретному випадку. У протилежному разі неминучі всілякі деформації.

З величезної кількості країн Азії, Африки та Латинської Америки важливо виділити ті з них, розвиток яких є актуальним не тільки з політичної, а й з науково-пізнавальної точки зору. У цьому відношенні унікальним прикладом і своєрідним зразком є Японія, до якої ось уже кілька десятиліть (фактично все ХХ ст.) прикуті погляди всього людства. Причому величезний інтерес викликають процеси, що відбувалися в японському суспільстві не тільки в 50-90-ті рр. ХХ в., але й у міжвоєнні роки, коли багато в чому закладалися їхні основи. Що ж характерно для цього періоду й на що варто звернути найпильнішу увагу? Які питання ми виділяємо в якості першочергових для вивчення? Це наступні питання:

1. Економічний розвиток Японії в 20-30-ті рр. ХХ ст.
2. Внутрішньополітична боротьба.
3. Ріст сил праворадикального соціально-політичного радикалізму й тоталітаризму, їхня диференціація.
4. Особливості зовнішньої політики й характерні риси зовнішньополітичної доктрини.
5. Війна на Тихому океані, поразка Японії.

Величезний інтерес викликає і політична боротьба в Китаї у 20-40-ті рр. ХХ ст. Її вивчення неможливе без фундаментального аналізу специфіки розвитку китайського суспільства, його традицій, духовних і моральних цінностей, характеру й менталітету народу, що багатьма дослідниками не завжди враховується або вважається другорядним. Подій тут дуже багато і всі вони здаються головними й визначальними. Спробуємо виділити те, що реально визначало розвиток китайського суспільства в міжвоєнний період і важливо вивчити в першу чергу. Це наступні проблеми:

1. Основні тенденції економічного розвитку Китаю після Першої світової війни.
2. Політика західних держав у Китаї.
3. Співвідношення політичних сил у китайському суспільстві в першій половині 20-х рр. Гоміндан і КПК.
4. Революція 1925-1927 р. у Китаї, її характер і особливості.
5. Громадянська війна в Китаї 1927-1936 р., її особливості й характерні риси.
6. Японська агресія в Китаї й ставлення до неї різних політичних сил, рухів і партій.
7. Реформи й перетворення в районах, контрольованих КПК (1931-1945 рр.).

8. *Долі політичних лідерів Китаю 20-40-х рр.*

Японія ніколи не була колонією або напівколонією західних держав, а Китай, як відомо, був перетворений ними в напівколонію, у ринок збуту дешевих європейських і американських товарів і невичерпне джерело сировини для західної промисловості, що швидко розвивалася. Але більшість країн афро-азійського регіону в 20-40-і рр. були колоніями Англії, Франції, Німеччини, Італії, Бельгії, Голландії та ін. Кожна з цих країн проводила свою колоніальну політику, відмінну від інших, хоча можна в них знайти чимало й спільних рис. Прикладом французької колоніальної політики багато в чому можуть служити її колонії в Індокитаї, захоплені наприкінці XIX ст. З них виділимо найбільш характерну - В'єтнам. Тут акцентуємо пильну увагу на наступних проблемах:

1. *Французька колоніальна політика у В'єтнамі, її відмінності від колоніальної політики інших держав.*
2. *Ріст сил національного визволення, їхня характеристика.*
3. *Особливості виникнення й розвитку ліво-радикального й комуністичного руху у В'єтнамі, його зв'язки з ФКП і Комінтерном.*
4. *Характерні риси й специфічні особливості в'єтнамського національно-визвольного руху в 30-ті рр. XX ст.*
5. *Японська окупація В'єтнаму, антияпонський визвольний рух, його характерні риси й особливості.*
6. *Серпнева революція 1945 р. у В'єтнамі.*

Ще один приклад колоніального розвитку, але вже колонії іншої європейської країни - Голландії, це Індонезія, що потрапила в залежність однією з перших серед азійських країн. В історії Індонезії 20-40-х рр. теж є кілька проблем, без аналізу яких практично неможливо зрозуміти її розвиток після Другої світової війни. Спробуємо виділити їх:

1. *Специфіка розвитку індонезійського суспільства в колоніальну епоху, характерні риси голландської колоніальної політики в Індонезії.*
2. *Виникнення й діяльність перших національних організацій.*
3. *Ліво-радикальні течії й партії, їхні політичні вимоги й діяльність, регіональні відмінності програмно-тактичного характеру.*
4. *Національно-визвольний рух у 20-30-ті рр. XX ст., ідейно-політична боротьба в таборі борців за незалежність.*
5. *Японська окупація Індонезії, антияпонський рух, його риси.*
6. *Серпнева революція 1945 р. в Індонезії, її характер і результати.*
7. *Політичні портрети борців за незалежність Індонезії.*

Однією з найбільш цікавих для вивчення, привабливих і екзотичних країн світу є Індія, що майже два століття перебувала під гнітом британських колонізаторів, відповідно отримавши назву Британська Індія. Її розвиток практично неможливо оцінювати, не боячись припуститися помилки, з точки зору загальноприйнятих стандартів, систем цінностей, дефініцій, порівнянь тощо. Головна причина цього полягає не тільки в специфічності та унікальності її розвитку, але й у величезній розмаїтості умов окремих районів Індійського субконтиненту, відмінності між якими досить часто бувають фундаментальними. Причому навіть у межах однієї провінції (штату), населення якої може становити десятки мільйонів чоловік, комплекс умов її різних районів буває нескладним. Звідси виникає багато труднощів для дослідника, що намагається вивчати й пояснювати вкрай складні, часом суперечливі й парадоксальні події і явища індійської історії, що здаються незрозумілими і загадковими іноді навіть фахівцям. Вихід при цьому варто шукати не в узагальненнях і абстракціях, а в детальному аналізі кожного конкретного випадку, з огляду на весь комплекс факторів, що його визначили, у чіткій диференціації домінуючих тенденцій або тенденцій на тому чи іншому етапі, уникаючи позачасових і поза історичних визначень, різного роду аналогій і прикладів з історії інших країн (та ще й в іншу епоху), які мають схожі риси лише на перший погляд. Тому при вивченні історії Індії 20-40-х рр. рекомендуємо виділити наступні проблеми її розвитку:

1. *Специфічність розвитку Британської Індії в цілому та окремих її районів зокрема.*
2. *Характерні риси британської колоніальної політики в провінціях.*
3. *Процес формування загальноіндійського національно-визвольного руху; його розвиток і характерні риси на різних етапах і в різних регіонах.*
4. *Боротьба течій в індійському визвольному русі.*
5. *Індійський національний конгрес, його програма й тактика. М. К. Ганді й гандизм.*
6. *Лівий і правий соціально-політичний радикалізм в Індії, лівий і правий релігійно-общи́нний радикалізм і фундаменталізм.*
7. *Політичні портрети видатних діячів індійського національно-визвольного руху, філософів, релігійних мислителів і діячів культури (М. К. Ганді, Дж. Неру, С. Радхакрішнан, А. Гхоси, Р. Тагор та ін.).*

Сказане відносно Японії, Китаю, В'єтнаму, Індонезії та Індії повною мірою стосується й таких своєрідних країн, як Іран і Афганістан, події в яких теж привертають увагу людства протягом останніх десятиліть. Тут дуже важливо простежити їхні джерела, що закладалися в першій половині ХХ ст. При вивченні Ірану виділяємо наступні найбільш важливі проблеми, що мали подальший розвиток після Другої світової війни:

1. *Специфіка соціально-економічного й політичного розвитку Ірану в цілому та окремих його районів у 20-40-ті рр. ХХ ст.*
2. *Внутрішньополітична боротьба в Ірані у 20-30-ті рр. і роль у ній різних політичних, релігійних і етнополітичних чинників.*
3. *Політика Англії та інших провідних світових держав стосовно Ірану.*
4. *Іран у роки Другої світової війни.*
5. *Введення англійських і радянських військ в Іран, його наслідки.*

Стосовно Афганістану звертаємо увагу на такі проблеми:

1. *Специфіка розвитку й традиційні інститути афганського суспільства.*
2. *Політична боротьба в Афганістані у 20-30-ті рр. і роль у ній різних соціально-політичних, релігійно-общи́нних і регіональних чинити́в, вплив зовнішньополітичних факторів на її характер.*
3. *Спроби реформування афганського суспільства.*
4. *Афганістан у роки Другої світової війни.*

Практично відразу ж після закінчення Другої світової війни одним із найбільш «гарячих» регіонів планети є Близький Схід. Джерела близькосхідної кризи й багатьох конфліктів у цьому регіоні сягають своїми коріннями в 20-30-ті рр. Їх неможливо зрозуміти й правильно оцінити без уважного й всебічного вивчення наступних проблем близькосхідної історії:

1. *Особливості розвитку близькосхідних країн в 20-30-ті рр. ХХ ст.*
2. *Нові форми колоніальної політики в арабських країнах, специфіка мандатної системи.*
3. *Характерні риси арабського національно-визвольного руху.*
4. *Єврейський національно-визвольний рух та ідейно-політична боротьба в Палестині.*
5. *Близький Схід у роки Другої світової війни.*

Великий вплив на національно-визвольний рух країн Азії, Африки та Латинської Америки мала боротьба турецького народу за волю й незалежність у 20-30-ті рр. ХХ ст. Перетворення, проведені в ті роки у Турецькій республіці, багато в чому визначили її розвиток і після Другої світової війни. Вивчаючи їх, важливо звернути увагу на такі питання:

1. *Військова поразка Османської імперії та окупація частини турецької території військами Антанти.*
2. *Боротьба турецького народу з іноземною інтервенцією. Кемаль Ататюрк. Проголошення республіки.*
3. *Підсумки національно-визвольного руху в Туреччині, характер кемалістської революції.*
4. *Реформи й перетворення в Турецькій республіці, політика етатизму.*
5. *Внутрішньополітична боротьба, національна політика.*
6. *Зовнішня політика Туреччини; турецький нейтралітет у роки Другої світової війни, його характер.*

На відміну від Азії, де багато країн, потрапивши в залежність від західних держав, все-таки формально зберігали політичну незалежність (Китай, Іран, Афганістан), країни Африки опинилися в складі гігантських колоніальних імперій, що виникли в ході боротьби провідних європейських держав за розділ Африки. Лише одиниці (Ефіопія) зберегли політичну незалежність або отримали її пізніше в ході визвольної боротьби. Тому, вивчаючи соціально-економічний і політичний розвиток окремих африканських країн, необхідно в першу чергу ретельно проаналізувати колоніальну політику метрополії, що визначала якщо не все, то багато чого в розвитку своєї колонії. Звідси підвищена увага до колоніальної політики країн Заходу й до всього, пов'язаного з нею. Стосовно періоду після Першої світової війни виділяємо наступні питання:

1. *Результати переділу Африки після Першої світової війни.*
2. *Місце Африки у світовому господарстві, посилення її експлуатації.*
3. *Традиційні африканські інститути в 20-30-ті роки ХХ ст.*
4. *Характерні риси двох основних систем колоніального панування - прямого й непрямого.*
5. *Нові форми й методи визвольної боротьби, її специфіка в різних регіонах і країнах.*

6. *Культосвітні й суспільно-політичні організації.*
7. *Специфіка розвитку Південно-Африканського Союзу.*
8. *Країни Африки в роки Другої світової війни.*

Країни Латинської Америки у міжвоєнний період у переважній більшості вже домоглися політичної незалежності, але з економічною незалежністю справа була набагато складніша. Тому при вивченні історії латиноамериканського регіону варто приділити увагу аналізу економічних позицій західних держав у тій чи іншій країні, звертаючи його в першу чергу на США. Які ж проблеми при цьому є головними? Це наступні проблеми:

1. *Вплив Першої світової війни на економічний і політичний розвиток країн Латинської Америки, посилення позицій США, англо-американське суперництво за панування в Латинській Америці.*
2. *Ліворадикальні й праворадикальні рухи.*
3. *Особливості тактики Народного фронту в латиноамериканських країнах.*
4. *Визвольний рух на Кубі, революція 1933-1935 рр. і її характер, уряд Грау Сан-Мартіна, конституція 1940 р. та її значення.*
5. *Політична боротьба в Мексиці у 20-30-ті рр. XX ст., внутрішня й зовнішня політика урядів Карранси, Обрегона, Кальєса та Карденаса. Спроби реформування мексиканського суспільства. Рух за Народний фронт.*
6. *Ідейно-політична боротьба в Аргентині у 20-30-ті рр. XX ст., ліворадикальні й праворадикальні рухи, диктатура Урібуру, внутрішня й зовнішня політика уряду Хусто, рух за Народний фронт.*
7. *Соціально-економічний розвиток Бразилії у 20-30-ті рр. XX ст., внутрішньополітична боротьба, повстання в Сан-Паулу й похід "колони Престеса", революція 1930 р., її характер, внутрішня й зовнішня політика уряду Варгаса, "нова держава Варгаса" та її характер.*
8. *Економічний та політичний розвиток Чилі в 20-30-ті рр. XX ст., внутрішня й зовнішня політика урядів Алессандри, диктатура Ібаньєса та її характер, утворення Народного фронту та його діяльність. Внутрішня й зовнішня політика уряду Агірре Серди.*
9. *Країни Латинської Америки в роки Другої світової війни.*

4. Структура навчальної дисципліни

№ п/п	Найменування тем	Кількість годин					
		Усього	Усього ауд.	Лекцій	Сем.	Практ.	Сам. роб.
1	2	3	4	5	6	7	8
Розділ 1							
1	Країни Азії та Африки на початок новітньої історії 1.Предмет і завдання курсу "Новітня історія країн Азії та Африки 2."Версальсько-Вашингтонська система і перерозподіл колоній. 3.Характер і завдання національно-визвольного руху в міжвоєнний період. 4.Специфіка форм і методів колоніального панування в 20-30-хрр. XX ст.		4	4			2 2 4 8
2	Японія в міжвоєнний період 1.Японія на початок новітньої історії 2. Внутрішня політика в другій половині 20-30-хрр. XX ст. 3.Військові пунчі		10	10			6 6 6 18
3	Китай у міжвоєнний період 1. Економічне і політичне становище Китаю після Першої світової війни 2. "Рух 4 травня" 1919р. 3. Створення КПК. 4.Створення єдиного антиімперіалістичного фронту між Гоміньданом і КПК. 5. Національна революція 1925-1927 рр. 6.Утвердження гоміньданівського режиму. Перша громадянська війна в Китаї (1927-1937).		10	10			4 4 4 4 4 4 24
4	Індія в міжвоєнний період		10	10			

	1. Індія - британська колонія 2. М.К.Ганді. Гандизм. 3. Перша і друга компанії громадянської непокори 4. Індія в кінці 30-х років						4 4 4 4 16
Розділ 2							
5	Афганстан у міжвоєнний період 1. Афганістан на початку новітньої історії 2. Молодоафганський режим (1919-1929) 3. Афганістану 30-х років.		10	10			2 2 2 6
6	Ірак у міжвоєнний період. 1. Економічне і політичне становище Ірану на початок новітніх часів. 2. Піднесення демократичного і національно-визвольного руху в 1920-1922 рр. 3. Боротьба за владу і державний переворот 1925 р. Внутрішня і зовнішня політика Реза-шаха Пехлеві		10	10			2 2 2 6
7	Туреччина в міжвоєнний період. 1. Крах Османської імперії та його наслідки. 2. Національно-визвольна боротьба турецького народу проти держав Антанти. Створення Турецької Республіки. 3. Внутрішня і зовнішня політика Мустафи Кемаля		10	10			2 2 2 6
8	Країни Латинської Америки у міжвоєнний період 1. Вплив Першої світової війни на економічний і політичний розвиток країн Латинської Америки. 2. Ліворадикальні і праворадикальні рухи. 3. Особливості тактики Народного фронту в латиноамериканських країнах. 4. Визвольний рух на Кубі, революція 1933-1935 рр.. 5. Політична боротьба в		8	8			18 2 2 2 2 2

Мексичі у 20-30-ті рр. XX ст., 5. Ідейно-політична боротьба в Аргентині у 20-30-ті рр. XX ст., 7. Соціально-економічний розвиток Бразилії у 20-30-ті рр. XX ст., внутрішньополітична боротьба. 8. Економічний та політичний розвиток Чилі в 20-30-ті рр. XX ст., 9. Країни Латинської Америки в роки Другої світової війни.						2 2 2 2
Всього:	168	72	72			96

5. Семінарські (практичні, лабораторні) заняття – не передбачені навчальним планом.

6. Самостійна робота

3. 4

Назва теми	Кількість годин	Форма контролю
"Версальсько-Вашингтонська система і перерозподіл колоній. 3. Характер і завдання національно-визвольного руху в міжвоєнний період. 4. Специфіка форм і методів колоніального панування в 20-30-х рр. XX ст.	2 2 4	Бесіда з підгрупою
1. Економічний розвиток Японії в 20-30-ті рр. XX ст. 2. Внутрішньополітична боротьба. 3. Ріст сил праворадикального соціально-політичного радикалізму й тоталітаризму, їхня диференціація. 4. Особливості зовнішньої політики й характерні риси зовнішньополітичної доктрини. 5. Війна на Тихому океані, поразка Японії.	2 2 2 2 4 2	есе
1. Специфіка розвитку й традиційні інститути афганського суспільства. 2. Політична боротьба в Афганістані у 20-30-ті рр. і роль у ній різних соціально-політичних, релігійно-общи́нних і регіональних чинителів, вплив зовнішньополітичних факторів на її характер. 3. Афганістан у роки Другої світової війни.	2 2 2	
1. Специфічність розвитку Британської Індії в	2	есе

цілому та окремих її районів зокрема. Характерні риси британської колоніальної політики в провінціях. 2. Процес формування загальноіндійського національно-визвольного руху; його розвиток і характерні риси на різних етапах і в різних регіонах. 3. Індійський національний конгрес, його програма й тактика. М. К. Ганді й гандизм. 4. Політичні портрети видатних діячів індійського національно-визвольного руху, філософів, релігійних мислителів і діячів культури (М. К. Ганді, Дж. Неру, С. Радхакрішнан, А. Гхош, Р. Тагор та ін.).	4 2 2	
1. Специфіка соціально-економічного й політичного розвитку Іраку в цілому та окремих його районів у 20-40-ті рр. XX ст. 2. Демократичний та національно-визвольний рух в Іраку у на початку новітнього часу 3. Політика Англії та інших провідних світових держав стосовно Ірану.	2 2 2	колоквіум
1.Боротьба турецького народу з іноземною інтервенцією. Кемаль Ататюрк. Проголошення республіки. Підсумки національно-визвольного руху в Туреччині, характер кемалістської революції. 2,Реформи й перетворення в Турецькій республіці, політика етатизму. 3.Внутрішньополітична боротьба, національна політика	2 2 2	реферат
1.Вплив Першої світової війни на економічний і політичний розвиток країн Латинської Америки. 2.Ліворадикальні й праворадикальні рухи. 3.Особливості тактики Народного фронту в латиноамериканських країнах. 4.Визвольний рух на Кубі, революція 1933-1935 рр.. 5.Політична боротьба в Мексиці у 20-30-ті рр. XX ст.,. 6.Ідейно-політична боротьба в Аргентині у 20-30-ті рр. XX ст., 7.Соціально-економічний розвиток Бразилії у 20-30-ті рр. XX ст., внутрішньополітична боротьба. 8.Економічний та політичний розвиток Чилі в 20-30-ті рр. XX ст., 9. Країни Латинської Америки в роки Другої світової війни.	4 2 2 3 3 3 3 3	Співбесіда підгрупою 3

7. Індивідуальне науково-дослідницьке завдання: написання курсових та кваліфікаційних робіт бакалаврів.

8. Методи навчання: проблемно-тематичний; аналізу і синтезу; компаративний; інтерактивний тощо.

9. Методи контролю: *письмова робота, колоквіум, індивідуальна співбесіда, письмовий екзамен.*

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування і самостійна робота								залік	Сума
Розділ 1				Розділ 2					
Т.1	Т.2	Т.	Т.4	Т.5	Т/6	Т.7	Т.8		
2	6	8	8	6				60	100

Примітки: 3-й розділ програми (самостійне вивчення додаткової літератури з курсу) оцінюється за підсумками індивідуальної співбесіди (максимальна кількість балів – 10).

Критерії оцінювання контрольних робіт:

10 балів – надано вичерпну відповідь на питання;

8-9 балів – надано в основному вірну відповідь на питання;

5-7 балів – надано частково вірну відповідь на питання;

0-4 бали – відсутність відповіді на питання, недостатня або невірна відповідь.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
90-100	ВІДМІННО	ЗАРАХОВАНО
70-89	ДОБРЕ	
50-69	ЗАДОВІЛЬНО	
1-49	НЕЗАДОВІЛЬНО	НЕ ЗАРАХОВАНО

ВАРІАНТИ КОНТРОЛЬНИХ ПИТАНЬ

до заліку до курсу «Сучасна історія країн Азії, Африки та Латинської Америки»

. Ч.1.

1. Основні тенденції розвитку країн Азії та Африки в першій половині - середині XX ст.
2. Дискусія про роль колоніалізму в історії країн Азії і Африки.

3. Національно-визвольний рух в Індії в 1919-1925 рр.. Діяльність М. К. Ганді.
4. Боротьба за конституцію в Індії в 1928-1935 рр..
5. Іран напередодні та в роки Другої світової війни.
6. Набуття Індією незалежності. Індійський Союз у 1947 - наприкінці 1950-х рр..
7. Особливості національно-визвольного руху в Китаї після Першої світової війни.
8. Створення єдиного антиімперіалістичного фронту в Китаї в 1923-1924 рр..
9. Революція 1925-1927 рр.. в Китаї.
10. Становлення режиму гоміндану в Китаї (1927-1931 рр..).
11. Внутрішня і зовнішня політика Китаю в період «нанкинського десятиліття» (1928-1937 рр..).
12. Боротьба між КПК і гомінданом в 1927-1937 рр.. Китайська Радянська республіка.
13. Китай в роки японської агресії (1937-1945 рр..).
14. Китай в 1945-1949 рр.. Освіта КНР.
15. КНР в 1949-1957 рр..
16. Політика «трьох червоних прапорів» в Китаї та її наслідки.
17. Тайвань в 1949-1959 рр..
18. Соціально-економічний розвиток Японії в 1920-1930-і рр..
19. Особливості внутрішньополітичного розвитку Японії в 1920-і рр..
20. Зовнішня політика Японії в 1918-1927 рр.. «Меморандум Танака».
21. Фашистський рух в Японії (1928-1937 р..).
22. Японська агресія в Китаї в 1931-1937 рр..
23. Зовнішня політика Японії в 1937-1941 рр..
24. Внутрішня політика Японії в 1937-1941 рр..
25. Японія у війні на Тихому океані (1941-1945 рр..).
26. Внутрішня політика Японії в 1941-1945 рр..
27. Японія в роки американської окупації. Сан-Франциско мирний договір 1951
28. Внутрішня і зовнішня політика Японії в 1952-1960 рр..
29. Національно-визвольна боротьба Туреччини в 1918-1922 рр.. Рішення Лозаннської конференції (1922-1923 рр..) Щодо турецького питання.
30. Туреччина в 1923-1934 рр.. Реформи М. Кемалю.
31. Туреччина напередодні і в роки Другої світової війни.
32. Туреччина в 1945-1960 рр..
33. Корея після Першої світової війни. Первомартовський рух 1919р.
34. Національно-визвольний рух в Кореї в 1920-1930-і рр..
35. Корея напередодні та в роки Другої світової війни.
36. Корея в 1945-1950 рр..
37. Корейська війна 1950-1953 рр..
38. Особливості соціально-економічного та політичного розвитку КНДР

у 1953-1961 рр..

39. Республіка Корея в 1953-1960 рр.. «Квітнева революція».
40. Національно-визвольний рух в Ірані в 1920-і рр.. Переворот 1921
41. Іран в період встановлення династії Пехлеві. Реформи 1920 - 1930-х рр..
42. Іран напередодні та в роки Другої світової війни.
43. Іран в 1945-1959 рр..
44. В'єтнам в 1920-1930-і рр..
45. Війна Франції в Індокитаї. Розв'язки Женевської конференції по Індокитаю.
46. Єгипет в 1920-1930-і рр..
47. Єгипет в 1952-1956 рр.. Суецький криза 1956
48. Освіта Держави Ізраїль. Арабо-ізраїльська війна 1948-1949 рр..
49. Ефіопія в роки італо-ефіопської і Другої світової війни.
50. Реформи Хайле Селассіє I.

Список джерел та літератури до курсу

Джерела

1. Ататюрк М. К. Избранные произведения, речи, выступления. – М., 1966.
2. Ганди И. Речь, статьи, интервью. – М., 1975.
3. Дэн Сяопин. Основные вопросы современного Китая. (Речи и беседы, сентябрь 1982 – июнь 1987 гг.). – М., 1988.
4. Кастро Ф. Избранные произведения. 1952 – 1986 гг. – М., 1986.
5. Ким Ир Сен. Избранные произведения: В 5-ти тт. – Пхеньян, 1970-1972.
6. Меир Г. Моя жизнь. – М., 1998.
7. Независимая Африка в документах. – М., 1965.
8. Неру Дж. Взгляд на всемирную историю: В 3-х тт. – М., 1975.
9. Пэн Дехуай. Мемуары маршала. – М., 1988.
10. Сукарно А. Индонезия обвиняет. – М., 1961.
11. Че Гевара Э. Эпизоды революционной войны (воспоминания). – М., 1973.
12. Хо Ши Мин. Избранные статьи и речи. – М., 1958.

Підручники

13. Васильев Л. С. История Востока. – В 2т. – М., 1998.
14. Козицький А. Новітня історія країн Азії та Африки. – Львів, 2004.
15. Новейшая история стран Азии и Африки. XX век: В 3 чч. // Под ред. А. М. Родригеса. – М., 2001.
16. Новейшая история арабских стран Азии (1917-1985). – М., 1988.
17. Новейшая история арабских стран Африки (1917-1987). – М., 1987.

- 18.Сергійчук І. М. Новітня історія країн Азії та Африки. – Суми, 2003.
- 19.Строганов А. И. Новейшая история стран Латинской Америки. – М., 1995.

Загальні праці

- 20.Бжезинский З. Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы. – М., 1999.
- 21.Васильев Л. С. История религий Востока. – М., 1988.
- 22.Всемирная история: В 24-х тт. – Минск, 1996-1997. – Т. 20-24.
- 23.История национально-освободительной борьбы народов Африки в новейшее время. – М., 1978
- 24.Политические портреты борцов за национальную независимость. – М., 1983.
- 25.Френкель М. Ю. Вторая мировая война. Глобальная стратегия и Африка. – М., 1995.

Японія

- 26.Бикс Г. Хирохито и создание современной Японии. – М., 2002.
- 27.Вербицкий С. И. Япония в поисках новой роли в мировой политике. – М., 1992.
- 28.Гольдберг Д. И. Внешняя политика Японки в 1941-1945 гг. – М., 1992.
- 29.Еремин В. Н. Политическая система современного японского общества. – М., 1992.
- 30.Инамари К. Страсть к успеху. Японское чудо. – М., 1998.
- 31.История Японии. 1868-1998. – Т. 2. – М., 1998.
- 32.Кузнецов Ю. Д., Навлицкая Г. Б., Сырицын И. М. История Японии. – М., 1988.
- 33.Кутаков Л. Очерки новейшей истории Японии (1918-1963). – М., 1965.
- 34.Латышев А. А. Политическая власть в Японии. Механизм функционирования на современном этапе. – М., 1988.
- 35.Сила-Новицкая Т. Г. Культ императора в Японии: мифы, история, доктрины, политика. – М., 1990.

Китай, Монголія, Корея

- 36.Барач Д. Дэн Сяопин. – М., 1989.
- 37.Бурлацкий Ф. М. Мао Цзэдун, Цзян Цин и Советник Дэн. – М., 2002.
- 38.Владимиров О. Е., Рязанцев В. И. Страницы политической биографии Мао Цзэдуна. – М., 1980.
- 39.Воронцов В. Б. Судьба китайского Бонапарта. – М., 1989.
- 40.Галянович Ю. М. «Белые пятна» и «болевые точки» в истории советско-китайских отношений. – М., 1992.
- 41.История Китая с древнейших времен до наших дней. – М., 1974.
- 42.История Китая. – М., 2002.
- 43.История Кореи. – М., 1960.
- 44.История Кореи. Новое прочтение. – М., 2003.

- 45.История Монгольской народной республики. – М., 1983.
- 46.Переход к рынку в КНР. Общество. Политика. Экономика. – М., 1994.
- 47.Экономика КНР в преддверии XXI века (1991-2000). – М., 1997.

Держави Південно-Східної Азії

- 48.Бандиленко Г. Г., Гневушева Е. И., Деопик Д. В. История Индонезии. – М., 1992.
- 49.Бектимирова Н. И. Новейшая история Кампучии. – М., 1989.
- 50.Берзин Э. О. История Таиланда. – М., 1973.
- 51.Деопик Д. В. История Вьетнама. – М., 1994.
- 52.История Кампучии: Краткий очерк. – М., 1981.
- 53.Капица М. С., Милетин Н. П. Сукарно: Политическая биография. – М., 1980.
- 54.Кобелев Е. В. Хо Ши Мин. – М., 1983.
- 55.Левтонова Ю. О. История Филиппин. – М., 1979.
- 56.Тюрин В. А. История Малайзии. – М., 1980.

Індія

- 57.Антонова К. А., Бонгард-Левин Г. М., Котовский Г. Г. История Индии. – М., 1998.
- 58.Ванина Е. Ю. Индия: Страна и ее регионы. – М., 2000.
- 59.Верма Ш. Портрет Раджива Ганди. – М., 1988.
- 60.Гопал С. Джавахарлал Неру. Биография. – М., 1990.
- 61.Горев А. В. Роза на лотосе. Индира Ганди: Мечты и свершения. – М., 1987.
- 62.Датт В. П. Внешняя политика Индии. – М., 1988.
- 63.Митрохин Л. В. Индия: Вступая в XXI век. – М., 1987.
- 64.Кудрявцев М. К. Кастовая система в Индии. – М., 1992.
- 65.Лунев С. И. Индия и США: Международные отношения. – М., 1987.

Держави Середнього Сходу

- 66.Агеев В. Ф. Новейшая история Синда. – М., 1986.
- 67.Гасратян М. А., Орешкова С. Ф., Петросян Ю. А. Очерки истории Турции. – М., 1983.
- 68.Данилов В. И. Турция 80-х: От военного режима до «ограниченной демократии». – М., 1991.
- 69.Иванов М. С. Иран в 60-70-е годы XX в. – М., 1977.
- 70.Иран. Очерки новейшей истории. – М., 1976.
- 71.Иранская революция: Причины и уроки. – М., 1989.
- 72.История Афганистана с древнейших времен до наших дней. – М., 1982.
- 73.История Ирана с древнейших времен до наших дней. – Ереван, 1980.
- 74.Новейшая история Турции. – М., 1968.

Арабські держави

- 75.Агарышев А. А. Гамаль Абдель Насер. – М., 1979.

76. Агарышев А. А. От Кемп-Дэвида до трагедии Ливана. – М., 1983.
77. Александров И. А. Монархии Персидского залива: Этап модернизации. – М., 2000.
78. Апдайк Р. Дж. Саддам Хусейн. Политическая биография. – М., 1999.
79. Аяш Ж. Очерки марокканской истории. – М., 1982.
80. Беляев И. П., Примаков Е. М. Египет. Время президента Насера. – М., 1982.
81. Васильев А. М. История Саудовской Аравии (1745 – конец XX в.) – М., 1999.
82. Голубовская Е. К. Революция 1962 г. в Йемене. – М., 1971.
83. Егорин А. З. История Ливии. XX век. – М., 1999.
84. История Алжира в новое и новейшее время. – М., 1992.
85. История Ливии в новое и новейшее время. – М., 1992.
86. Князев А. Г. Египет после Насера (1970-1981). – М., 1986.
87. Кувейт. Государство и границы. – М., 1999.
88. Плачинда С. В. Соціальні перетворення в арабських країнах: Досвід і проблеми. – К., 1993.
89. Расницын В. Г. Марокко на рубеже двух эпох. – М., 1983.
90. Румянцев В. И. Тунисская республика. – М., 1982.
91. Смирнов А. Арабо-израильские войны. – М., 2003.
92. Шарипов Р. М. Панисламизм сегодня. Идеология и практика Лиги исламского мира. – М., 1986.

Держави Африки

93. Абрамова С. Ю. Африка: Четыре столетия работорговли. – М., 1992.
94. Алексеев Л. А. Кения: Два десятилетия по пути независимого развития. – М., 1984.
95. Бартницкий А., Мانتель-Нечко И. История Эфиопии. – М., 1976.
96. Борьба за освобождение португальских колоний Африки (1961-1973). – М., 1975.
97. История Ганы в новое и новейшее время. – М., 1985.
98. История Заира в новейшее время. – М., 1982.
99. История Нигерии в новое и новейшее время. – М., 1981.
100. История Тропической и Южной Африки в 1918-1988 гг. – М., 1989.
101. Народная Республика Ангола. – М., 1985.
102. Пономаренко Л. В. Патрис Лумумба. Жизнь во имя свободы Африки. – М., 1989.
103. Притворов А. В. Намибия. – М., 1991.
104. Республика Замбия. – М., 1982.
105. Республика Зимбабве. – М., 1985.
106. Урнов Ю. А. Политика ЮАР в Африке. – М., 1982.
107. Цыпкин Г. В., Ягья В. С. История Эфиопии в новое и новейшее время. – М., 1989.

Держави Латинської Америки

108. Абреу Р. Куба: Канун революції. – М., 1987.
109. Алексеева В. А. Скромный кондотьер: Феномен Че Гевары. – М., 1991.
110. Атлас Латинской Америки. – М., 1968.
111. Бальтра К. Экономическое развитие Латинской Америки. – М., 1983.
112. Бушуев В. Г. Латинская Америка – США: Революция и контрреволюция. – М., 1987.
113. Гонионский С. А. Латинская Америка и США. 1939-1959. – М., 1960.
114. Гонионский С. А. Очерки истории стран Латинской Америки. – М., 1964.
115. Зайцев Н. Г. Латинская Америка: Региональное сотрудничество и борьба за экономическую самостоятельность. – М., 1977.
116. Зуйков Г. Н. Социально-экономические предпосылки кубинской революции. – М., 1980.
117. Коваль Б. И. Латинская Америка: Революция и современность. – М., 1981.
118. Королев Ю. Н., Кудачкин М. Ф. Латинская Америка: Революции XX века. – М., 1986.
119. Косарев Е. А. Экономическая интеграция Латинской Америки и США. – М., 1979.
120. Кутейщикова В. Н., Тертерян И. А. Концепции историко-культурной самобытности Латинской Америки. – М., 1978.
121. Ларин Е. А. Повстанческая армия в кубинской революции (декабрь 1956 – январь 1959 года). – М., 1977.
122. Латинская Америка: Структурная перестройка хозяйства. – М., 1994.
123. Латинская Америка. Энциклопедический справочник. – В 2-х тт. – М., 1979, 1982.
124. Ле Риверенд Х. Кубинская республика. Зависимость и революция. – М., 1970.
125. Леонов Н. С. Очерки новой и новейшей истории стран Центральной Америки. – М., 1975.
126. Матлина А. А. Латинская Америка в меняющемся мире. – М., 1992.
127. Никифоров Б. С. Куба: Крах буржуазных политических партий. – М., 1973.
128. Нитобург Э. Л. Похищение жемчужины. Полтора века экспансионистской политики США на Кубе. – М., 1968.
129. Окунева М. А. Рабочий класс в кубинской революции. – М., 1985.
130. Очерки истории Кубы. – М., 1978.
131. Рафа Н. К. Крестьянство в кубинской революции. – М., 1974.

132. Ревуненков В. Г. История стран Латинской Америки в новейшее время. – М., 1993.
133. Сизоненко А. И. Очерки истории советско-латиноамериканских отношений (1924-1970). – М., 1971.
134. Слезкин Л. Ю. История Кубинской революции. – М., 1966.
135. Соколова З. И. Опыт организации крестьянских масс на Кубе. – М., 1973.
136. Страны Карибского бассейна: Тенденции экономического и социального развития. – М., 1985.
137. Томас А. Б. История Латинской Америки. – М., 1960.
138. Фостер У. Очерк политической истории Америки. – М., 1955.
139. Хачатуров К. А. Латинская Америка: Идеология и внешняя политика. – М., 1983.
140. Шемякин Я. Г. Латинская Америка: Традиции и современность. – М., 1987. **Ресурси Інтернет**
141. Ближний Восток. Информационный центр.
<http://www.middleeast.org.ua/history/modern.htm>
142. Институт Ближнего Востока <http://www.iimes.ru/>
143. **Институт востоковедения Российской академии наук**
<http://www.ivran.ru/publications/sci-works/232>
144. Институт сходовознавства ім. А. Ю. Кримського <http://oriental-studies.org.ua/index.php?litera&sendBigAsk&bibAnnOrAllText=0>
145. Санкт-Петербургский центр изучения современного Ближнего Востока <http://www.meast.ru/>